

97 lacivert.dergi

BABA, OĞUL VE KUTSAL AHLAT

MESUT AYTEKİN

”
NURİ BİLGE CEYLAN İLGİNÇ
KARAKTERLER İLE BEZEMİŞ
FİLMİ. TAŞRANIN NEREDE, NE
ZAMAN KARŞINIZA ÇIKACAĞI
BELLİ OLMAYAN İNSANLARI
GİBİ, AHLAT AĞACI DA SEYİRCİYİ
ŞAŞIRTİYOR ÇOĞU YERDE.
BAŞKA BİR İFADEYLE ŞEHİR
HAYATINA GÖMÜLMÜŞ
GÜNÜMÜZ İNSANINA TAŞRANIN
PERDESİNİ ARALİYOR.

TAŞRADA FARKLI OLMAK DELİLİKTİR

SİNEMA

Nuri Bilge Ceylan'ın *Ahlat Ağacı* filminin ismi, ilk duyduğumda çok ilginç gelmişti bana. Anadolu'nun

yabani meyvesinin bir filme konu olmasına şaşırılmışım açıkçası. Çocukluğumda, Domaniç dağlarında gezerken ahlat, yöresel dilimizle "alfat", çok sık rastladığımız bir meyveydi. Bir çeşit yabani armut olan ahlat, başına buyruk yetişen, şekilsiz şemalsiz, filmin ifadesiyle eciz büçüş küçük bir meyvedir. Günümüz pazar tezgâhlarının geometrik şekilleri sembolize eden, tipi düzgün GDO'lu meyvelerine hiç mi hiç benzemez. Küçükken ağız büküren, olgunlaştığında ise dört beş tane yedikten sonra "şimdi meyve yedim" diyebileceğiniz ahlat, taşranın kışlık yiyeceklerindedir. Köy fırınlarında kış için ekmek sonrası kurutulan ahlat, yıl boyu servise hazır bir meyve olarak saklanır. Fırınlamadan saman altına gömenler de çok olur. Kısacası taşranın has meyvelerinden biridir. Taşranın içinde taşradır adeta. Zira köyün, mezranın merkezinde değil dağın başında yetişir.

NBC'nin (Bu kısaltma da artık bir marka olma durumuna geldi. Yurdumun çalgın insanların- dan birinin çıkıp NBC hediyelik eşyaları yapacak diye endişe-

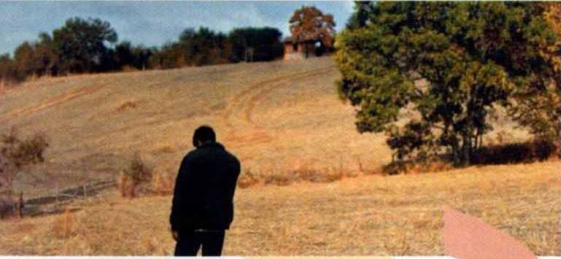
lenmiyor değilim) sekizinci filmi *Ahlat Ağacı*, 71'inci Cannes Film Festivali'nde dakikalarca ayakta alkışlanarak göğsümüzü kabarttı. Sinemamız için yüz akı olan NBC, yine yapacağını yapmıştı. Nam-ı diğer sanat filmleri noktasında da hatırı sayılır gişe ile ümidimizi tazeledi. Nice festivallerde nice ödüller almasını temenni ettikten sonra gelelim filmimize.

Taşranın acımasızlığında kendi yolunu arayan bir gencin ve kendisini at yarışlarına kaptırmış hayalperest babasının hikayesidir *Ahlat Ağacı*. Üniversiteyi bitirerek köyüne dönen Sinan, hayalleri ve gerçekleriyle baş başa kalmıştır. Babasının yükünü çeken bir oğul... Oğlunun hayallerinin önündeki engelleri farkında olmadan kaldıran bir baba... Ama her şey plansız, hayatın akışı içinde gerçekleşiyor. *La Casa De Papel*'in profesörü yok ortalıkta; bir köy öğretmeni ve üniversiteli, diğer soyguncuları saymıyorum. Yazı içinde mevcut ya da filmi izleyince görürsünüz. Çünkü NBC ilginç karakterler ile bezemiş filmi. Taşranın nerede, ne zaman karşınıza çıkacağı belli olmayan insanları gibi, *Ahlat Ağacı* da seyirciyi şaşırtıyor çoğu yerde. Başka bir ifadeyle şehir hayatına gömülmüş günümüz insanına taşranın perdesini aralıyor.

Taşrada sıkışan gençler

Zamanın yavaş aktığı taşrada, sevdası edebiyat ile hayatı öğrenen Sinan, kaleme aldığı kitabını bastırmak için zorlu bir yola girerken bir yandan da kafasındaki edebiyat, sanat ve din ile ilgili konuları da irdeler. Katmanlı bir film olan *Ahlat Ağacı*, pek çok konuyu masaya yatırarak tartışır. Öncelikli olarak "Ne olacak bu gençlerin hali?" sorusuyla başlar. Taşradaki sıkışmışlık içinde ne aşklarını, ne hayallerini yaşayabilmektedir gençler. Maddiyatın kapana kısırdığı bu gençler, ebeveynlerin baskısı altında bilinmeyene doğru yol almaktadır. Sinan'ın, sevdiği ile evlenemeyen arkadaşı, umudu şans oyunlarında arayan arkadaşı, mecburi istikamet polis olan arkadaşı ve niceleri, en yakın fakat istenmeyen çözümlerle, başkalarının hayatını ya da başka hayatları yaşamaktadır. Buna işsiz üniversitelilerin durumu da eklenir. Sık sık haberlere konu olan hatta intiharlara varan vahim sonuçları ile binlerce öğretmen adayını kara kara düşündüren bu sorun Sinan karakteri ile gündeme getirilir. Sinan da her fırsatta; "Bakalım, sınava hazırlanacağım" diyerek kendini oyalar. Dergi değildir aslında ama yapacak başka bir şey yoktur. Laf olsun diye girdiği sınavdan erken çıkar zaten. "Atanamayanlar" romanı-

AHLAT AĞACI'NIN DALLARINDA KÜLTÜR SANATA VERİLEN DEĞER, TAŞRANIN HALET-İ RUHİYESİ, EDEBİYATIMIZ, DİNE BAKIŞIMIZ, GENÇLERİMİZİN SORUNLARI, KADINLARIMIZIN DURUMU ASILIDIR.

TAŞRADA FARKLI
OLMAK DELİLİKTİR.
HERKES NE YAPIYORSA
ONU YAPMAK EN
İYİSİDİR. ŞEHİR
HAYATINDAKİ GİBİ
KALABALIKLAR İÇİNDE
KAYBOLAMAZSINIZ.
YAPTIĞINIZ HER ŞEY
GÜN GİBİ ORTADADIR;
İTİNAYLA ORTAYA
ÇIKARILIR.

nin isimsiz kahramanlarından biri gibi bekler sonuçları.

Babanın derdi büyük

Büyük ideallerle donatılıp küçük olabirliklere tamah etme durumunda iken, babasının borç batağında yüzmek çok incitir Sinan'ı. İsyan eder çoğu kez. Annesiyle tartışır; babasına gıdışatın kötü olduğunu anlatır. Bu noktada baba-oğul ilişkisi ve aile içi ilişkiler gündeme gelir. Maddi sıkıntılarının yıpratmış bir aile... Vurdumduymaz ya da başka bir dünyada yaşayan bir baba... En sıkıntılı durumda bile gülerken, durumu mu geçiştirmeye çalışır vurdumduymazlığını mı, pek anlayamayız. Rol model bir baba olamaz oğluna. Derdi, emekliliğine, köyde kuyusu olan bahçeli bir ev hazırlamaktır. Bahçenin ortasında ahlata ağacının beklediği, koyunların olduğu bir ev. Mesleğinin ilk yıllarındaki parlak öğretmeni bu hale getiren ne bilemeyiz ama durum evin elektriğinin kesilmesine varacak kadar kötüdür. Üstüne üstlük baba da kendi babası ile çatışma içindedir. Dede, oğlunun hayallerinin peşinden gitmesini delilik olarak nitelendirmektedir. Kuyu kazma-

si, ev yapması köyün dilindedir. El âlemin dedikodusu dedeyi kızdırmaktadır. Köylü, Sinan'ın da dedikodusunu yapmaktadır. Sinan bir deli, bir meczuptur onlara göre. Konuşulanları annesi dile getirir. Taşrada farklı olmak deliliktir. Herkes ne yapıyorsa onu yapmak en iyisidir. Şehir hayatındaki gibi kalabalıklar içinde kaybolamazsınız. Yaptığınız her şey gün gibi ortadadır; itinayla ortaya çıkarılır.

Kadının adı var

Anne ise aileyi toparlamaya çalışan ama aslında kendisi dağılmış bir kadın olarak her şeyi kabul etmiştir. Bir yandan olabildiğine öfkeli eşine; bir yandan onun masumiyetine, çocuksuluğuna saygılıdır ve üzerine titrer. Her şeye rağmen o bir "baba"dır, evin direğidir. Ana yuvası için harcadığı yılları öyle bir çırpıda silip atamaz. Kader der geçer. Sinan bu noktada sık sık annesine yüklenir. Bir nevi kaybedenler kulübü üyesi olan babasını, annesi tercih etmiştir; suç onundur ve cezasını çekecektir. Gerçi annesi terichinden pişman değildir; şikâyet etse de aslında babası iyi bir insandır. Sinan, düzeni bo-

SİNEMA

zulmuş aile hayatında çıkış yolu arar. Babası ile didişir, tartışır, ona kızar hatta ondan intikam alır... Babasına olan öfkesini, onun köpeğini satarak çıkarır. O para ile de kitabını basar. Neticede beğenmediği ve işe yaramaz bulunduğu babası aslında, kendi isteği dışında da olsa, derman olmuştur derdine.

Sinan'ın annesinin, anneannesinin, kız arkadaşının kimliklerinden taşradaki kadına da bir parantez açar NBC. Fedakâr, erkeği toparlayan, evi çekip çeviren hep kadındır. Sorunlar çözülemez hale geldiğinde olaya el koyan annesi gibi. Babasının maaşına el koyarak evi o idare etmektedir. Anneanesi bunama belirtileri gösteren dedesini toparladığı gibi evin tüm işlerini de ilerleyen yaşına rağmen tek başına yapmaktadır. Okul yıllarında çalışkan bir öğrenci olan kız arkadaşı ise taşranın prangasında, ailesinin tercihleri doğrultusunda kendinden yaşça büyük ama zengin kuyumcu ile evlenmeyi kabul eder.

Ahlat Ağacı, edebiyat konusunu da genişçe ele alır. Edebiyat nedir, nasıl olmalıdır? Taşrada edebiyat, üretim gibi konular gündeme gelir. Sinan, yazar Süleyman ile bu konuları uzun uzun tartışır. Fikirlerini gençliğin verdiği pervasızlıkla dile getirir hatta Süleyman beyi delirtir. Kendi içsel yolculuğunu anlattığı kitabı **Ahlat Ağacı**'nın basım macerası ise edebî eserlerin günümüzdeki halini gözler önüne serer. Dizgi, baskı, satış zorlu süreçlerdir... Edebiyat hissedilen, duyulan değil aksine fayda getirdiği sürece gün yüzüne çıkması gereken bir şeydir. Hem belediye başkanı hem de kum ocakları sahibi bunu vurgular üstüne basa basa. Turistik, satılacak bir şey ise edebiyat-

NURİ BİLGE
CEYLAN

NURİ BİLGE
CEYLAN, KA-
RAKTERLERİN
İYİ VE KÖTÜ
YÖNLERİ-
Nİ, HİKÂYE
İÇİNDE YAN
HİKÂYELER
İLE GÖSTE-
REREK ZEVLK
ALINACAK
SİNEMASAL
BİR DİL YAKA-
LAMIŞ AHLAT
AĞACI'NDA

tın bir değeri vardır yoksa kişinin gördüklerinin, hissettiklerinin bir değeri yoktur. Hele ki, kimsenin hayata yeni atılmış bir gencin edebiyat fantezileri ile uğraşacak hali yoktur. Bunu acı şekilde öğrenen Sinan, kendi söküğünü kendi diker zaten ama netice küflenmiş kitaplar ile baş başa kalmak olacaktır.

Ahlat Ağacı, din konusunu da uzun uzun tartışır karakterlerine. İki köy imamı ve Sinan arasında kader, iman, günümüzdeki din algısı, dogmalar arasında gidip gelen bir tartışma yaşanır derinden. Taşradaki imamların pür melali üzerinden güzel ve ucuza kaçmayan koyu bir sohbette tanık oluruz. Amaç bir tarafı bozguna uğratmak değil; konuyu gündeme getirerek olayları farklı yönleriyle anlatmaktır. Farklı mizaçlardaki bu üç karakterin birlikte sohbet ederek köyün merkezine yürüyüşleri en vurucu sahnelerden biridir. Bağırmeden çağırmeden yol boyu sohbet ederler...

Ahlat Ağacı bir
taşra güzellemesi değil

Ahlat Ağacı'nın en sık altını çizdiği nokta ise taşranın acımasızlığıdır. Artık o "masum köylü" yoktur ortalıkta. Tabiri caizse maymun gözünü açmıştır. Daha filmin başında kuyumcunun laf olsun diye verilen selamın arkasından Sinan'dan istediği küçük altın ile başlayan süreç belediye başkanı, kum ocağı sahibi ve imamlara kadar gider. Borcunu vermeyen köylüler, yaptığı iyiliğin ardından konuşmalar, imamın sık sık yaptığı gibi kendi işini devretmeler, kendisine oy ve takdir olarak dönmeyecek işlere soğuk bakan belediye başkanları, kaz gelmeyecek yere yanaşmayan ticaret erbapları,

kızlarının hayallerini hiçe sayarak zengin kuyumcuya veren aile... Herkes çıkarı peşinde koşmaktadır. Gönülden, fedakâr, cefakâr Anadolu insanı yerini; çakal, köylü kurnazı, bencil karakterlere bırakmıştır. Dedikodu boldur. Farklı ve yenilikçi olan kabul görmez, hemen ötekileştirilir.

Birbirini sömüren bu döngü içinde, NBC küçük altın konusu ile taşrayı çok iyi şekilde özetler. Taşrada borç verme, genelde zaman içinde değer kaybı olmasın diye küçük altın gibi değerli eşyalar üzerinden yapılmaktadır. Düğünlerde bile deftere yazılır kimin ne getirdiği. Getirilen hediyeye göre de uygun karşılık götürülür. Eli darda olan, eşten dosttan altın, bilezik ve benzeri takı alır. Nitekim Sinan'ın babası ve imam bu yola başvurmuştur ama nedense geri ödemeler hep gecikir ve tabii ki bu husustaki dedikodular yayılmakta gecikmez. Borç, muhatabından çok borçlunun aile efradına söylenir; uygunsuzca, incitici imalarla istenir. "Ne olacak bizim altınlar?" sorusunu NBC filme güzelce yedirmiştir.

Dertleriyle samimi bir aile

Filmin en hoşuma giden tarafı ise karakterlerin siyah-beyaz netlikte çizilmemiş olmasıdır. Ne mutlak iyi ne mutlak kötü... Herkesin iyi ve kötü tarafı vardı ve karakterler, olaylara karşı beklenen klişe cevapları vermiyordu. Bu da onları ete kemiğe büründürüyor sahici karakterler haline getiriyordu. Ak ve karanın mecz edilmişliğinde hata yapan ama doğruyu arayan karakterler, olayları durumların içine girmeden anlamamızı sağlıyordu. Özdeşleşmeden ziyade NBC, yabancılaştırarak birçok sorunu görmemizi sağlıyordu. Birçok gri

OLMAYACAK
RÜYALA-
RA AMİN
DİYEN OĞUL
VE BABA,
ATILDIKLARI
KUYUDAN
ÇIKMAK İÇİN
HABİRE KA-
ZİYORLAR.
ÖNLERİNE
ÇOK TAŞ,
KUM ÇIKI-
YOR, BAZEN
SOLUKLARI
KESİLİYOR
AMA ONLAR
KIZARAK,
ÜZÜLEREK,
ÇARESİZLİK-
LE YENİDEN
KAZMAYI
SEÇİYORLAR.

nokta bırakarak beşerin şaşarlılığını, zaafalarını işaret ediyordu açıkçası. Babası gerçekten Sinan'ın parasını almış mıydı; eğitimci bir baba bu kadar küçülebilir miydi? İdealist, büyük laflar eden bir yazar adayı, kitabı için çok ucuz ve pek de namuslu olmayan yollara başvurabilir miydi? Boyundan büyük laflar edip edebiyat, sanat ve din konusunda tartışırken çalışmaktan kaçmak için yollar aranır mıydı? NBC karakterlerin iyi ve kötü yönlerini, hikâye içinde yan hikâyeler ile göstererek, zevk alınacak sinemasal bir dil yakalıyordu açıkçası.

Ticari filmlere göre hayli uzun olan *Ahlat Ağacı*, üç saati aşkın süresine rağmen akıcı bir dile sahip. Edebiyat, sanat ve din tartışmalarının olduğu sahnelerde kopmalar hissetsem de izlemesi gayet zevkli. Bu noktada köy hayatına aşina olanların, artı zevk alacağını söylemek lazım. Gökhan Tiryaki'nin görüntü yönetmenliği ise alkışı hak ediyor. Sinan'ın liseden kız arkadaşı ile konuştuğu sahnede, insan hem görsel hem de işitsel olarak doğa ile bütünleşiyor. Biraz daha zorlansanız o güneşin aydınlattığı yaprağın içine rüzgâr ile girivercekmışsiniz gibi. Bir de büyükşehirlerde sıkışan insanın doğa görünce yelkenleri suya indirisi eklenince, *Ahlat Ağacı* daha da bir güzelleşiyor sanki. Organik hayata ihtiyacımız var açıkçası...

Oyunculara gelince *Doğu Demirkol* gerçekten zor bir karakteri, başarı ile kotarmış. Hem farklı duygu yoğunluklarını hem uzun diyalogları seyirciye başarı ile aktarıyor. Bir anti karakter olarak görüyorum Sinan'ı ama evde beslemekten de çekinmem. *Murat Cemcir* ise komedi dışında da ne kadar başarılı olduğunu ispatlamış. Zaman zaman muzip bir baba rolünde görsek de onu film içinde farklı duygulara geçişleri ile takdiri hak ediyor. *Bennu Yıldırım* ise en beğendiğim oyuncularından. Aynı sahne içinde bile farklı karakterleri oynuyormuşçasına doğallıkla yapıyor geçişleri. Sinan ile babası hakkında konuşurken "bir oyuncu karakterine can vermek için daha ne yapsın" diyorsunuz. Karakterlerin üç boyutlu olması da böyle bir şey. Filmi taşıyan bu üç karakter tam yerine oturmuş. Yan oyuncuların başarılı performansları ile de film derdini aktarıyor. Tek aksayan karakter Sinan'ın kız kardeşi. O çok sığıntı durmuş gibi. Ailenin bozuk ilişkiler ağı içerisinde "rol" yapıyor sadece.

Filmin geneline yayılmış uzun, vurucu bazen komik ama sağlam diyaloglar uzun çalışmaların meyvesi olduğunu gösteriyor.

Kuyudakiler

Paspal, dağılmış, sessiz ve yenik bir portre çizen Sinan'ın ede-

biyat ve din konusunda sağlam cümleler kurmasına şaşırıyor değiliz. Bir tarafta arkadaşları ile kafa dağıtıp klasik iş gücü muhabbeti yapan Sinan diğer tarafta önemli konular üzerine derinlikli fikirler yürütüyor. Neticede hayalleri uğruna elinden geleni yapan bir genç. Yılmadan, bıkmadan... Yer yer tasvip etmediğimiz yollara başvursa da takdir ettiğimiz nokta ümitsizliğe kapılmaması. Sonuçta istediği başarı gelmeseydi de arzu ettiği şeyi yapıyor. Yolunda mücadele etmek bile güzel. O da öyle yapıyor; yolunu belli edip "içimde kalsın" diyor. Diğer tarafta ise ailesini ve çevresini hayal kırıklığına uğratmış babası, hayallerini gerçekleştiriyor. Emekli olduktan sonra bahçesinde kuyu olan köy evinde koyunları ile yaşıyor sakin sakin.

Babalar sessiz sever; bazen söyleyemez. Zaten taşrada sevgi pek söylenmez, dile dökülmez ama alabildiğine genişçe gösterilir. Söz ile değil hâl ile vardır sevgi. Sinan'ın kitabının basıldığına dair haberi cüzdanında taşır; aile içinde Sinan'ın kitabını tek okuyan (hem de birkaç kez) babasıdır. Kitabından alıntılar bile yapar. Filmin son sahneleri daha açık gösterir bunu bize. İşe yaramaz baba ile isyankâr ama makbul evlat barışır. Öyleyse kuyudan çıkmak için kuyuları kazma vaktidir. Zafere ulaşmak için yenil, yine yenil, güzel yenil!